

CETĂȚUIA DE LA CUCUTENI ÎNTR-O FOTOGRAFIE AERIANĂ MILITARĂ GERMANĂ REALIZATĂ ÎN MAI 1944

Mădălin-Cornel VĂLEANU¹

Cuvinte cheie: fotografie aeriană, 1944, Cucuteni, Băiceni, Cetățuia

Keywords: aerial photograph, 1944, Cucuteni, Băiceni, Cetățuia

Utilizarea fotografiilor aeriene și a imaginilor satelitare în studierea siturilor arheologice reprezintă astăzi un instrument devenit comun arheologilor și cercetătorilor din domeniu, facilitată fiind de dezvoltarea tehnologiilor și accesibilitatea informațiilor cu ajutorul internetului.

Situația prezentă este total diferită de cea de la începutul anilor 2000, când am abordat prima dată subiectul utilizării fotografiilor aeriene în studiul așezărilor neo-eneolitice din Moldova². Trebuie precizat că, la acel moment, dincolo de dificultățile tehnice și birocratice cu care ne-am confruntat³, fotografiile aeriene realizate în perioada de dinainte de anul 1990 asupra teritoriului României în scopuri militare erau încă neaccesibile, fiind clasificate ca documente secrete.

Concluziile analizelor noastre inițiale pentru unele din siturile arheologice avute atunci în vedere, cum a fost cazul celor de la Ruginoasa și Scânteia, au fost mai târziu confirmate și prin studii interdisciplinare. Adăugăm și faptul că am revenit ulterior și cu detalieri suplimentare asupra analizei situației așezării de pe Dealul Cetățuiei de la Cucuteni⁴.

¹ Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași – Muzeul de Istorie a Moldovei, IAȘI

² M.-C. Văleanu, *Omul și mediul natural în neo-eneoliticul din Moldova*, Editura Helios, Iași, 2003, p. 208-228, pl. 1-12.

³ *Ibidem*, p. 59-60.

⁴ Idem, *Studiul aerofotografic al stațiunii Cetățuia de la Cucuteni și a zonei din jurul acesteia*, în M. Petrescu-Dîmbovița, M.-C. Văleanu, *Cucuteni-Cetățuie. Monografie arheologică*, BMA XIV,

Subiectul a rămas pentru noi unul de interes, urmărind a dezvolta o arhivă electronică cu fotografii aeriene din România, arhiva pe care am pus-o inclusiv la dispoziția celor interesați de domeniu⁵.

Astfel, preocupările noastre ne-au condus la identificarea, în anul 2015, a unei pagini de internet, la adresa www.wwii-photos-maps.com, pe care am regăsit o serie de fotografii aeriene realizate de către armata germană în timpul celei de al Doilea Război Mondial, inclusiv asupra teritoriului României.

Ulterior, acest domeniu de internet a fost desființat, dar creatorul acestuia a păstrat accesibil conținutul său prin intermediul aplicațiilor tip FTP, conținut pe care s-a străduit mereu să îl îmbogățească (Fig. 1).

Unele fotografii aeriene de interes pe care le-am identificat în folder-ul consacrat României (denumit *Target Romania*) le-am utilizat ca elemente suport pentru o serie de analize de specialitate realizate în cadrul unor rapoarte de expertiza tehnică judiciară⁶. Dar la începutul anului 2020 am revenit asupra acestei surse de fotografii aeriene cu o cercetare mai detaliată asupra informațiilor conținute.

Astfel, aveam să constatăm faptul că în folder-ul denumit *Target Dossiers*, alături de folder-ul *Target Romania* se afla și folder-ul *Target Rusia*. Acesta din urmă conținea mai multe foldere, printre care și cel denumit *Target Dossiers By City*, care, la rândul lui, conținea și folder-ul denumit *City Names* ***Baba-Batu***.

În acesta din urmă, aveam să identificăm fișierul intitulat *Baiceni 287* (Fig. 1), ce reprezenta în fapt o fotografie aeriană realizată în data de 11.05.1944 de către armata germană asupra zonei satului Băiceni, satul situat la baza dealului pe care se află Cetățuia de la Cucuteni, așezarea eponimă a civilizației Cucuteni (Fig. 2).

Alături de fotografiile aeriene din România, în folderul *Target Rusia* se aflau și fotografii aeriene ale unor orașe din Bulgaria, atenția fiindu-ne atrasă de o formă rectangulară situată la nord de orașul Dobrich (Fig. 3), care s-a dovedit a fi un

Editura „Constantin Matasă”, Piatra-Neamț, 2004, p. 327-330, fig. 299-307.

⁵ B. Condrășeanu, *Sigiliul Romei în România. Recompunerea oglinzii sparte a Crăieșei Zăpezii. Un studiu topografic într-o abordare multidisciplinară cu ecouri într-un hartă de navigație GPS a României*, în *Quaestiones Romanicae (Lucrările Colocviului internațional „Comunicare și cultură în Romania europeană”, ediția a II-a/24-25 septembrie 2013)*, 2, 2013, p. 32-64.

⁶ Precizăm aici expertiza tehnică judiciară realizată în Dosarul penal nr. 1703/P/2013 al Parchetului Judecătoresc Alba Iulia, care a vizat și cercetările arheologice realizate la restaurarea Cetății Alba Carolina. Elemente din cadrul acesteia au fost incluse în comunicarea noastră cu titlul: *Monumentele istorice și expertiza tehnică judiciară* susținută în cadrul *Simpozionului Internațional Monumentul. Tradiție și viitor*, ediția a XIX-a, Iași, 28 septembrie-1 noiembrie 2017.

quadriburgium, fortificație rămasă inedită⁷, nefiind menționată în niciunul din studiile sau în publicațiile consacrate fortificațiilor romane târzii din zonă⁸.

Având în vedere cele anterior menționate, am încercat contactarea celui care a creat această arhivă pe adresa de email indicată (Fig. 1), pentru obținerea unor informații suplimentare despre fotografiile aeriene. Dar epistolele noastre electronice nu au primit nici un răspuns. Nici căutările pe internet asupra unor informații despre respectiva persoană (J[ohn] Carl Calvin) nu s-au dovedit a fi mai fructuoase. Așa că, nu ne rămâne decât să îi transmitem un gând de mulțumire pentru efortul depus de a face accesibile aceste fotografii aeriene, în speranța că poate, cândva, acesta va lua la cunoștință de valorificarea științifică a imaginii cu zona Băiceni.

Fotografia aeriană identificată (Fig. 2) este deosebit de valoroasă atât sub raportul faptului că până acum este cea mai veche fotografie aeriană a Cetățuiei de la Cucuteni, dar și a unor elemente inedite care reies din analiza sa.

Astfel, fotografia aeriană are descrise o serie de elemente tehnice legate de modul de realizare, care pot conduce inclusiv la identificarea sursei primare de arhivare a acesteia, însă acest tip de cercetare excede intenției noastre. Unele notații și marcaje de pe fotografia aeriană, permit atât identificarea în zonă a unor construcții militare de tip defensiv (șanțuri de apărare/tranșee) și a unor perimetre în care s-au amplasat echipamente militare (elemente de artilerie), cât și evidente urme ale bombardamentelor întreprinse asupra zonei (cratere de explozie) (Fig. 4).

Prezența în teren la acel moment (mai 1944) a elementelor anterior menționate este dată de faptul că zona satului Băiceni s-a aflat practic în epicentru atacurilor întreprinse de trupele sovietice în lunile aprilie-mai 1944 pentru ocuparea orașului Târgu Frumos, atacuri respinse în cele din urmă de către forțele germano-române, evaluarea situației din teren determinând în fapt și realizarea fotografiei aeriene.

Platoul dealului pe care se află Cetățuia de la Cucuteni este foarte bine surprins în fotografia aeriană (Fig. 5), însă dezvoltarea vegetației în zonă la momentul realizării fotografiei (11.05.1944) a ascuns practic toate urmele secțiunilor arheologice realizate aici în anii 1909-1910 de către Hubert Schmidt, dar și eventuale alte elemente legate de locuirea eneolitică din zonă⁹.

⁷ Mulțumiri pentru precizări d-lui Boyan Totev, arheolog la Muzeul din Dobrich (Bulgaria).

⁸ A se vedea și C. Băjenaru, *Minor Fortification in the Balkan-Danubian Area from Diocletian to Justinian*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2010.

⁹ M.-C. Văleanu, *op. cit.*, 2004, p. 327-330, fig. 299-307.

Luminozitatea și modul în care lumina solară cade pe formele de relief ale zonei din jurul platoului Cetățuiei, creează o serie de umbre și distorsiuni, care nu permit o analiză detaliată, în mod special a versantului dealului.

Ceea ce însă se remarcă într-o manieră clară este intensul bombardament întreprins asupra marginii nord-estice a platoului pe care se află așezarea eponimă a civilizației Cucuteni, însă zona afectată de exploziile obuzelor/bombelor se află practic exclusiv în perimetrul din care localnicii au scos piatra și au deranjat contextul arheologic (Fig. 6).

De subliniat este faptul că în această imagine aeriană nu sunt identificabile tranșee pe platoul Dealului Cetățuiei de la Cucuteni, obiective militare observabile într-o serie de fotografii aeriene analizate anterior de către noi¹⁰. Rezultă astfel că aceste elemente militare au fost construite ulterior datei de 11.05.1944, dată când a fost realizată fotografia, în contextul fortificării zonei și a luptelor ce vor avea loc în luna august 1944.

Chiar dacă din punct de vedere al informațiilor legate de locuirea cucuteniană a platoului Dealului Cetățuiei, fotografia aeriană analizată nu oferă elemente de noutate față de alte fotografii aeriene anterior publicate, ea constituie un document istoric valoros, care permite descrierea evoluției fenomenelor care au afectat de-a lungul timpului acest important monument arheologic.

CUCUTENI-CETĂȚUIE IN A GERMAN MILITARY AERIAL PHOTOGRAPH TAKEN IN MAY 1944

(Abstract)

The paper aims to present and to analyze the elements of interest captured in an aerial photograph taken on 11.05.1944 by the German army above the area of Băiceni village, in whose perimeter is situated the eponymous settlement of the Cucuteni civilization.

The published photograph represents an original historical document, which allows to describe the evolution of the phenomena and events which affected this important archaeological monument throughout the time.

¹⁰ *Ibidem*, fig. 303.

LIST OF ILLUSTRATIONS:

- Fig. 1. The information published by the creator of the website www.wwii-photos-maps.com, as well as the structure of the domain, indicating the folder in which the aerial photograph was identified (February 2020).
- Fig. 2. The aerial photograph taken by the German army on 11.05.1944 above Băiceni area, marking the position of Cucuteni-*Cetățuie* archaeological site (in a medallion).
- Fig. 3. Aerial photograph taken by the German army on 20.09.1944 above the Dobrich area (Bulgaria), marking the position of the *quadriburgium* fortification and with a detail on top of it.
- Fig. 4. Details of the aerial photograph taken by the German army on 11.05.1944 above Băiceni area (Upper part: military trenches; in the middle: placement of launchers (artillery elements); lower part: bombing traces of the area).
- Fig. 5. Detail on the area of the plateau on which the Cucuteni-*Cetățuie* archaeological site is situated in the aerial photograph taken by the German army on 11.05.1944 above Băiceni area. Note: the white dots represents the bombing traces of the area (craters of shells/bombs).
- Fig. 6. General Plan of Cucuteni-*Cetățuie* archaeological site (*apud* M. Petrescu-Dîmbovița, M.-C. Văleanu, *op. cit.*, fig. 12).

Redirected from wwii-photos-maps.com.
 Email: jcarcalvin@gmail.com
 I have transferred all the material from my web site www.wwii-photos-maps.com to my FTP Server. You must use FTP software such as Filezilla or WinSCP to connect to the FTP Server. You can then download any information you need. The following is the login information.
 Host Name: jcalvin.ddns.net
 User Name: anonymous
 Password: (enter anything)
 Plain passive FTP on port 21

[19th Century Russian Maps]
 [A PROBLEM-EMAIL_JCARCALVIN@GMAIL.COM]
 [Aerial Photographs]
 [Aimed Documentation]
 [Army Map Service]
 [Die Deutsche Wochenschau]
 [Foreign Military Studies]
 [German Documentation]
 [German Intelligence Service]
 [Italian Army - OII]
 [Miscellanea Files]
 [Miscellaneous Maps]
 [National Archives Indexes]
 [Russian Section]
 [Situation Maps]
 [Stalingrad]
 [Still Photo Collections]
 [Target Dossiers]
 [Topographical Maps]

Baïceni 287 jpg 15.454.939 10.11.2010 00:00-444 <<<<

Fig. 1. Informațiile publicate de creatorul site-ului www.wwii-photos-maps.com, precum și structura domeniului, cu indicarea folder-ului în care a fost identificată fotografia aeriană (februarie 2020)

Fig. 2. Fotografia aeriană realizată de către armata germană în 11.05.1944 asupra zonei Baïceni, cu marcarea poziției Cetățuiei de la Cucuteni (în medalion)

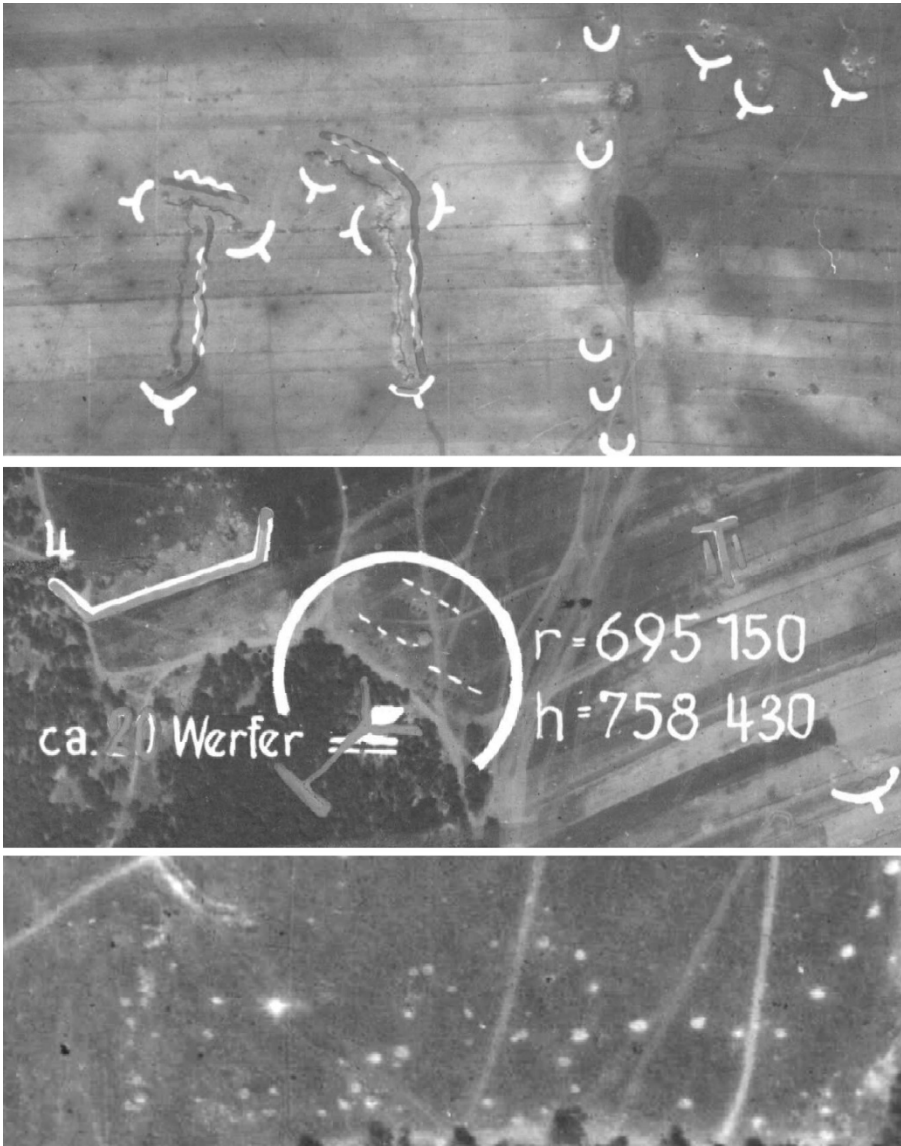

Fig. 4. Detalii din fotografia aeriană realizată de către armata germană în 11.05.1944 asupra zonei Băiceni (Sus: tranșee militare; La mijloc: amplasarea de aruncătoare (elemente de artilerie); Jos: urme ale bombardării zonei)

Fig. 5. Detaliu asupra zonei platoului pe care se află Cetățuia de la Cucuteni din fotografia aeriană realizată de către armata germană în 11.05.1944 asupra zonei Băiceni (Notă: Punctele albe reprezintă urmele bombardării zonei – cratere de obuze/bombe)

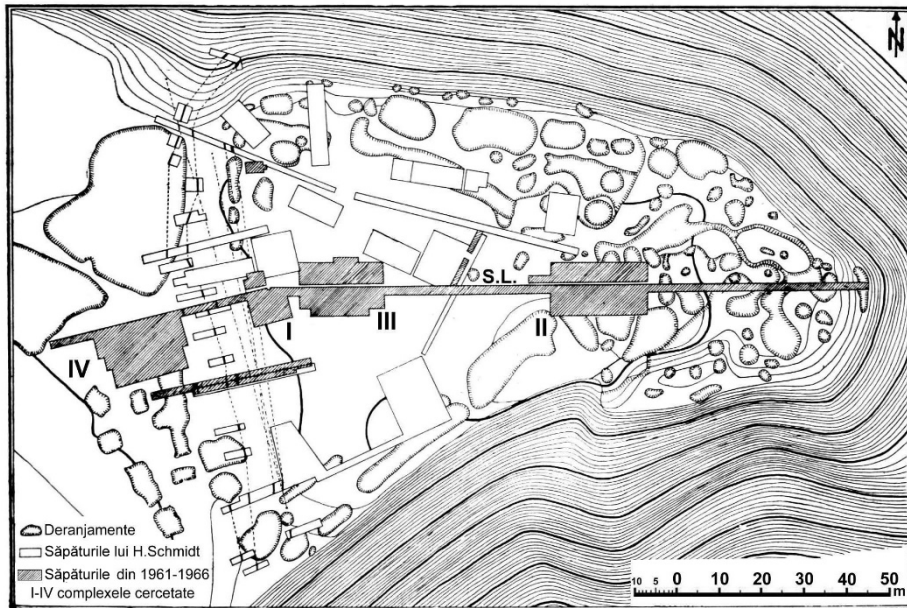

Fig. 6. Planul general al stațiunii Cucuteni-Cetățuie (după M. Petrescu-Dîmbovița, M.-C. Văleanu, *op. cit.*, fig. 12)